

Novi kataložni pravilnik: KAM

Ivančić, Dominik

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:783362>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-23**



FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)



Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Preddiplomski studij Informatologije jednopredmetni

Dominik Ivančić

Novi kataložni pravilnik: KAM

Završni rad

Mentor: doc.dr.sc. Kristina Feldvari

Osijek, 2023.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za Informacijske znanosti
Preddiplomski studij Informatologije jednopredmetni

Dominik Ivančić

Novi kataložni pravilnik: KAM

Završni rad

Društvene znanosti, informacijske i komunikacijske znanosti, informacijski sustavi
i informatologija

Mentor: doc.dr.sc. Kristina Feldvari

Osijek, 2023.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum

22. Veljače 2023.

Dominike Lončarić, 0122236424
ime i prezime studenta, JMBAG

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se analizom i značajem Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. Fokusirajući se na ključne aspekte organizacije informacija, rad istražuje ulogu Pravilnika u olakšavanju katalogizacije, opisa i pristupa građi korisnicima. Pravilnik za AKM (arhivi, knjižnice, muzeji) ustanove predstavlja temeljni dokument koji usmjerava procese organizacije građe i omogućava standardizirane metode opisivanja, što vodi efikasnom upravljanju informacijama i očuvanju kulturne baštine. Kroz pregled ključnih smjernica Pravilnika, rad istražuje kako on podržava interoperabilnost podataka među različitim institucijama, smanjuje dupliciranje rada, optimizira upravljanje resursima i poboljšava korisničko iskustvo. Također opisani su svrha i cilj Pravilnika, opća načela te struktura Pravilnika, razrada po poglavljima Pravilnika te primjeri Pravilnika u samoj praksi na primjeru opisa stare i rijetke tiskane i rukopisne građe. Kroz edukacije i tečajeve koju su održani prikazat će se važnost samog Pravilnika na serijskoj, kartografskoj, glazbenoj, filmskoj, likovnoj i ostaloj građi kako bi se prikazala primjena Pravilnika u praksi korisnicima i djelatnicima AKM ustanovama. Implementacija Pravilnika za AKM ustanove omogućava precizno dokumentiranje građe, olakšava istraživanje i omogućava globalni pristup informacijama, čime se osigurava očuvanje kulturnog nasljeđa za buduće generacije. Kroz ovaj rad, naglašava se važnost Pravilnika za održivo upravljanje kulturnom baštinom i efikasno pružanje informacija korisnicima.

Ključne riječi: novi kataložni pravilnik, standardizacija, digitalno doba, baštinske ustanove

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. NASTANAK I RAZVOJ NOVOG PRAVILNIKA	2
2.1. Svrha i ciljevi pravilnika.....	4
2.2. Uporaba pravilnika	6
2.3. Opća načela pravilnika	7
2.4. Struktura pravilnika	8
2.4.1. Stvarni prikaz jedinice građe	9
2.4.2. Identifikacija jedinice građe.....	10
2.4.3. Tematika i sadržaj jedinice građe	11
2.4.4. Materijalni opis jedinice građe.....	12
2.4.5. Životni ciklus jedinice građe.....	12
2.4.6. Dostupnost i uporaba jedinice građe.....	13
2.4.7. Identifikacija i opis agenta	13
2.4.8. Identifikacija i opis mjesta	14
2.4.9. Identifikacija i opis vremenskog raspona	15
2.4.10. Odnosi i napomene o odnosima među jedinicama opisa	15
3. EDUKACIJE I RADIONICE VEZANE UZ PRAVILNIK.....	17
4. PRIMJENA PRAVILNIKA U PRAKSI.....	28
5. ZAKLJUČAK	34
6. POPIS LITERATURE	35

1. UVOD

U suvremenom, digitalnom dobu gdje se informacije šire brže nego ikad, organiziranje i pristupanje kulturnim i baštinskim resursima postaju ključni izazovi za arhive, knjižnice i muzeje diljem svijeta. Kako bi se ove ustanove suočile s tim izazovima, razvijale su efikasne metode opisa (katalogizacije) i pristupa građi, čime bi korisnicima omogućili brži i lakši pristup informacijama. U tom kontekstu, važnu ulogu ima novi kataložni Pravilnik, koji se pojavio nedavno kao rezultat istraživanja i konzultacija unutar stručne i znanstvene zajednice. Pravilnik postavlja nove smjernice i standarde za pristup i opis građe u knjižnicama, arhivima i muzejima koje su prilagođene suvremenim potrebama i tehnološkim postignućima. Novi Pravilnik ima za cilj biti standard za sadržaj podataka svih vrsta građe, bez obzira na medij. Jedan od glavnih ciljeva je omogućiti semantičku interoperabilnost podataka iz različitih baštinskih zajednica.¹ Cilj ovog rada je istražiti i analizirati novi kataložni Pravilnik te prikazati važnost i utjecaj Pravilnika na knjižničnu, arhivsku i muzejsku zajednicu. Ovim radom će se pružiti dublji uvid u važnost pravilnog opisa i pristupa građi te objasniti kako on doprinosi optimizaciji tih procesa. Prvo će se opisati kako je i zbog čega nastao Pravilnik te će se reći nešto općenito o samom Pravilniku. Zatim će se opisati svrha i ciljevi, uporaba, opća načela i sama struktura Pravilnika. Također, ukratko će se opisati i edukacije i radionice koje su održane na temu novog kataložnog Pravilnika i kroz par primjera prikazati primjena Pravilnika u praksi. Kroz ovaj rad se želi potaknuti daljnje istraživanje i rasprava u području opisa (katalogizacije) i pristupa građi te promovirati novi kataložni Pravilnik kao ključni alat za unapređenje opisa i pristupa građi u AKM ustanovama.

¹ Usp Vukadin, Ana. Novi pravilnik za katalogizaciju u kontekstu međunarodnih načela i standarda. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 59, ½(2016), str. 49-71.

2. NASTANAK I RAZVOJ NOVOG PRAVILNIKA

Projekt razvoja Pravilnika započeo je 2013. godine, a tekst pravilnika objavljen je na ljeto 2021. godine. Na projektu izrade je sudjelovalo 9 partnera, Nacionalna i sveučilišna knjižnica kao nositelj projekta, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Hrvatski državni arhiv, Muzejski dokumentacijski centar, Prirodoslovni muzej u Zagrebu, Muzej za umjetnost i obrt te tri odsjeka/odjela informacijskih (i komunikacijskih) znanosti: Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti u Zagrebu, Odjel za informacijske znanosti u Zadru i Odsjek za informacijske znanosti u Osijeku. Na razvoju Pravilnika sudjelovalo je još dodatnih dvadesetak ustanova, a procijenjeni broj sati rada na projektu je 24438.²

Pravilnik je nastao s ciljem da uspostavi standardizirane smjernice i pravila za organizaciju, opisivanje i pristup građi u spomenutim ustanovama. Nastao je kao rezultat potrebe stručnjaka baštinskih ustanova kako bi mogli zajednički odgovoriti na situacije u lancu kreiranja, opisa, raspačavanja i pristupanja građi koji su uvjetovani brzim i snažnim razvojem informacijske tehnologije. Nastanak Pravilnika također je rezultat potrebe za standardizacijom postupaka i terminologije u području knjižničarstva, arhivistike i muzeologije. Standardizacija omogućava da se informacije o građi bilježe na dosljedan način te da se olakša razmjena podataka između različitih institucija. To je važno jer omogućuje suradnju, dijeljenje resursa i pristup građi na širem, nacionalnom ili međunarodnom nivou. Pomaže u održavanju reda i sustava u organizaciji građe, čime se poboljšava učinkovitost i točnost pretraživanja i pronalaska željenih informacija. Također pridonosi zaštiti i očuvanju građe jer se pravilnim postupanjem s materijalom sprječava njegovo oštećenje i gubitak. Ukratko, Pravilnik je nastao kako bi uspostavio standarde i smjernice za organizaciju, opisivanje i pristup građi. Ovaj Pravilnik omogućava konzistentnost, kvalitetu i standardizaciju u radu s građom te olakšava njezino korištenje, istraživanje i očuvanje.³

² Vukadin, Ana. Uvod u Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima, 21. rujna 2023. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara. URL: <https://connect.srce.hr/pyo8x14p5ow7/> (22.7.2023.)

³ Usp. Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. Zagreb : Hrvatski državni arhiv : Muzejski dokumentacijski centar : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2021. URL: <https://pravilnik.kam.hr> (2023-07-22)

Novi kataložni pravilnik KAM odnosno Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima skup je uputa i elemenata za identifikaciju i opis građe u baštinskim i informacijskim ustanovama. Pravilnik se temelji na nacionalnim pravilima i pravilima međunarodnih stručnih tijela. Primijeniti se može u različitim informacijskim sustavima i kompatibilan je s različitim formatima za kodiranje podataka. Cilj ovoga Pravilnika jest standardizacija podataka o građi, zbog čega se stvaraju uvjeti za razmjenjivanje, povezivanje, integriranje, dijeljenje i ponovnu uporabu. To je temelj za razvoj zajedničkih usluga koje će olakšati pristupanje samoj građi i sveobuhvatno predstaviti međunarodnu baštinu u digitalnom formatu. Pravilnik se temelji na konceptualnim modelima triju zajednica, a one su zasnovane na tehnologijama semantičkog weba. Te tri zajednice čine IFLA LRM (*Library Reference Model*), ICA RiC (*International Council on Archives Record in Context*) i CIDOC-CRM (*International Committee for Documentation of the International Council of Museums - Conceptual Reference Model*) te međunarodni (ISBD, CCO, ISAD(G) i dr.) i nacionalni pravilnici i standardi zbog čega se osigurava semantička interoperabilnost podataka. Promišljanje o uvođenju konceptualnih modela kao okvira za opisivanje jedinica građe između već prihvaćenih pravila opisa u pojedinim strukama te odgovarajućih standarda i pravilnika dovelo je do objavljivanja IFLA-inog FRBR modela (*Functional Requirements for Bibliographic Records*) i modela muzejske zajednice CIDOC-CRM krajem 1990-ih.⁴ Model IFLA LRM razvijan je metodologijom entitet-odnos te model definira, kao i CIDOC CRM, najviši pojam hijerarhije entiteta. Ovo modeliranje entiteta pruža sažetost i jednostavnost prikaza entiteta, kao i omogućivanje da se ono što je zajedničko svim entitetima prikaže na najvišoj hijerarhijskoj razini kao i na drugim razinama.⁵

⁴ Usp. Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik/> (2023-07-22)

⁵ Usp. Vukadin Ana; Willer Mirna. Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima: novi hrvatski kataložni pravilnik. // Knjižnica, 63, 3(2019), str. 13-41.

2.1. Svrha i ciljevi pravilnika

Svrha ovog Pravilnika je usklađivanje procesa identifikacije i opisa materijala unutar AKM zajednice, što obuhvaća arhive, knjižnice i muzeje. To je sa svrhom olakšavanja integracije, dijeljenja, povezivanja i ponovne upotrebe podataka. Time se ostvaruje optimizacija radnih procesa i poboljšana pristupačnost informacija vezanih za kulturnu baštinu. Cilj Pravilnika je da knjižnice, arhivi i muzeji na najbolji mogući način odgovore na raznovrsne informacijske potrebe korisnika koji to traže. To se događa tako što Pravilnik određuje elemente podataka i odgovarajuće odredbe o odabiru, izvoru i oblikovanju podataka. Podrazumijevaju se kao korisnici istraživači, školski polaznici, studenti, poslovni ljudi, stručnjaci te općenito osobe koje pokazuju interes, odnosno sve one koje koriste informacijske usluge koje knjižnice, arhivi i muzeji nude kao dio svoje djelatnosti. Uključeni su i zaposlenici koji obavljaju informativne zadatke unutar knjižnice, arhiva ili muzeja. To uključuje one koji razvrstavaju materijale, pružaju informacije korisnicima, stvaraju opisne podatke i planiraju te provode projekte usmjerenje prema krajnjim korisnicima. Također se ubrajaju i sustavi čiji računalni softveri prikupljaju, procesiraju i prikazuju određene informacije o materijalima u ustanovama. Svaki element podataka utvrđen novim Pravilnikom zadovoljava zahtjeve jednog ili više korisničkih radnji, kao što su pronalazak, prepoznavanje, izbor, pristup određenim materijalima ili sadržaju pojedine ustanove, te istraživanje. Element pronalaženje omogućuje pronalazak podataka kao rezultat pretraživanja prema bilo kojem kriteriju koji korisnici smatraju značajnim. Primjer ovog elementa jest pronalaženje primjerice turskog prijevoda „Priča iz davnine“ iz 1928. godine. Identifikacija podrazumijeva razlikovanje entiteta s istim ili sličnim imenom i jednoznačnu identifikaciju istog entiteta s više različitih naziva. Na primjer, razlikovanje izdanja računalne igre „Skyrim“ za Playstation 4, Android i Microsoft Windows. Odabirom korisnici odaberu jedan ili više entiteta za koje smatraju da su najprikladniji za svoje informacijske potrebe. Odabir izdanja računalne igre „Skyrim“ za Playstation 4, za posudbu. Pristup građi ili njezinom sadržaju omogućuje korisnicima da dobiju na uvid građu ili da je posude u skladu sa zakonskim odredbama, tehničkim zahtjevima i drugim. Primjerice pristup elektroničkom izdanju znanstvenog članka. Element istraživanje omogućuje korisnicima razumijevanje društvenog, kulturnog, povijesnog i znanstvenog konteksta građe ili drugog entiteta te stvaraju temelj kako bi korisnici mogli otkriti nove informacije o građi ili načina na koji interpretiraju građu. Na primjer otkriće da je djelo „Priče iz davnine“ prevedeno na turski jezik te da je isti prevoditelj preveo i

„Balade Petrice Kerempuha“ na turski jezik.⁶ Stoga je svrha ovog pravilnika definirati vrste opisa primjenjive na specifične tipove kulturne građe, neovisno o tome je li ta građa smještena u arhivima, muzejima, knjižnicama ili drugim institucijama. Pravilnik utvrđuje zajedničke obavezne elemente, kao što je naslov, te elemente koji su specifični za različite vrste opisa ili sadržaje (kao što je kartografsko mjerilo). Na ovaj način postiže se osnovna dosljednost u opisima unutar različitih sektora, što je ključno za integraciju podataka i njihovu upotrebu u posredničkim sustavima, gdje se informacije s različitih izvora mogu distribuirano pretraživati. Takav postavljen cilj pravilnika implicira pristup izradi koji će se oslanjati na usporedbu i integraciju modela, standarda te terminologije svih relevantnih zajednica uključenih u njegov razvoj.⁷

⁶ Isto

⁷ Isto

2.2. Uporaba pravilnika

Uporaba Pravilnika odnosi se na različite primjene samoga kataloga. Primjenjuje se u izradbi kataloga i drugih obavijesnih pomagala u tiskanom ili elektroničkom obliku, opis digitalnih repozitorija i građe koje su izložene na fizičkim i virtualnim izložbama. U kreiranju svih vrsta bibliografija, diskografija, filmografija i drugih, uključujući i nacionalne bibliografije. U upravljanju dokumentarnim gradivom tijela javne vlasti i drugih posjednika. Može se također primijeniti kao model za odabiranje, izgrađivanje i moderniziranje informacijskih sustava te kao model za kreiranje ontologije za razmjenu, ponovnu upotrebu i integraciju podataka o baštinskoj građi iz različitih izvora. Ovim Pravilnikom osim knjižnica, arhiva i muzeja mogu se koristiti sva javna i privatna tijela, pojedinci ili skupine, čija djelatnost podrazumijeva procese popisivanja, organiziranja i upravljanja podacima o građi društvenog, znanstvenog, povijesnog ili kulturnog značaja u Republici Hrvatskoj. Primjerice kulturne udruge, knjižari, znanstvenici i drugi. Važno je napomenuti kako se primjena ovoga Pravilnika može prema potrebi dopuniti primjenom strožih pravila i smjernica za opis posebnih vrsta građe, ukoliko takva pravila i smjernice nisu protivne Pravilniku.⁸ Također bismo željeli istaknuti važnost da budući kataloški pravilnik treba biti primjenjiv i za potrebe organiziranja informacija u drugim zajednicama, kao što su arhivska, muzejska, nakladnička, distribucijska, knjižarska, zajednica informacijskih posrednika, zajednica za upravljanje autorskim pravima itd. Ova buduća usmjerenost pravilnika trebala bi se osloniti na konceptualnim modelima Međunarodne federacije knjižničnih udruga i institucija (IFLA), kao što su FRBR, FRAD i trenutno u razvoju FRSAD, koji uzimaju u obzir raznovrsnu primjenu bibliografskih i autoriziranih zapisa unutar i izvan knjižničnog konteksta. Nova međunarodna kataloška načela koja proizlaze iz tih modela polaze od pretpostavke da će široki spektar korisnika koristiti podatke iz bibliografskih i autoriziranih zapisa koji su stvoreni za nacionalne bibliografije i knjižnične kataloge. Budući kataloški pravilnik, iako prvobitno namijenjen knjižničarskoj zajednici, mora uvažavati tu širu perspektivu.⁹

⁸ Isto

⁹ Isto

2.3. Opća načela pravilnika

U svjetlu promjena u okruženju informacija, zaključuje se da novi pravilnik o katalogizaciji treba sveobuhvatno obuhvatiti raznolike medije te biti primjenjiv i na potrebe organizacije informacija drugih zajednica poput arhivističke, muzejske, nakladničke itd. Posebno se naglašava važnost usklađivanja s konceptualnim modelima Međunarodne federacije knjižničarskih udruga i institucija (IFLA) i drugim međunarodnim dokumentima kao okvirom unutar kojeg bi se trebala razmotriti moguća specifična obilježja lokalne nakladničke i kataloške prakse. Ove izmjene u načinu objavljivanja i distribucije sadržaja rezultirale su revizijom postojećih i donošenjem novih međunarodnih principa, smjernica i standarda vezanih uz organizaciju informacija, posebno tijekom proteklog desetljeća.¹⁰ Odredbe Pravilnika utemeljenu su na sedam općih načela, a to su: opća uporaba i primjerenost korisnicima, ujednačenost, funkcionalna granularnost, semantička interoperabilnost, točnost, ekonomičnost te racionalnost. Prvo načelo, opća uporaba i primjerenost, znači da su podaci napisani na način koji većina korisnika može lako shvatiti. Ujednačenost podrazumijeva da su pravila Pravilnika uglavnom temeljena na uobičajenim praksama u knjižnicama, arhivima i muzejima. Funkcionalna granularnost se odnosi na sposobnost Pravilnika da se prilagodi različitim vrstama materijala, zahtjevima informacijskih sustava i potrebama korisnika. Sami dijelovi Pravilnika mogu se primijeniti na različite razine, od velikih kolekcija do pojedinačnih jedinica građe i njihovih dijelova. Načelo semantička interoperabilnost omogućuje integraciju podataka i semantičko povezivanje podataka iz raznih izvora. Kao što se već spomenulo oslanja se na modele podataka CIDOC CRM, IFLA LRM i RiC. Elementi podataka koji su utvrđeni Pravilnikom u najvećoj mogućoj mjeri su usklađeni s nacionalnim i međunarodnim pravilima: CCO (*Cataloging Cultural Objects*), CDWA (*Categories for the Description of Works of Arts*), ISAD(G) (*General International Standard Archival Description*), RDA (*Resource Description and Access*), Pravilnik o evidencijama u arhivima i drugi. Točnost podataka garantirana je uporabom pouzdanih izvora gdje se prednost daje samoj jedinici građe ukoliko je to moguće i gdje god je to moguće. U opisu se izbjegava provođenje postupaka koji nisu ekonomični i koji korisnicima otežava snalaženje kao što su ponavljanja i nabranjanja. Također, izbjegava se dupliciranje istih informacija koje su već prisutne

¹⁰ Isto

u različitim formatima, kao što je slučaj kada je podatak već strukturirano prikazan, tada ga nije nužno ponavljati u napomeni. Ovo načelo se primjenjuje kada za to nema opravdane potrebe u svrhu pronalaženja, selekcije, identifikacije i pristupa pojedinoj jedinici građe. Posljednje spomenuto načelo, racionalnost, označava da su odredbe Pravilnika utemeljene na međunarodnim standardima i suvremenim teorijskim perspektivama vezanim za organizaciju informacija pri opisu građe unutar knjižnica, arhiva i muzeja. Preporučljivo je primijeniti i u planiranju procesa stručne obrade građe ili kreiranja smjernica i priručnika za stručnu obradu građe ova načela na kojima se temelji Pravilnik. Ako su načela međusobno isključiva, prioritet se daje načelu opće primjenjivosti i razumljivosti za korisnike, kao i načelu semantičke interoperabilnosti..¹¹

2.4. Struktura pravilnika

Pravilnik sastoji se od uvodnog dijela, 10 poglavlja te dodataka. U početnom dijelu su sadržane informacije o temi, svrsi i ciljevima Pravilnika, popis normi koje tvore temelj koncepta i sadržaja, definicije jedinica opisa tih elemenata ili entiteta koji se identificiraju i detaljno opisuju unutar informacijskih sustava institucija. Uključuju se općenite smjernice koje se odnose na identifikaciju i detaljni opis svakog pojedinog entiteta, kao i opće upute o izboru izvora podataka. Također, se navode opće smjernice vezane uz način prikaza odnosa među jedinicama opisa, te se obuhvaćaju opće smjernice koje se tiču opširnosti i podrobnosti opisa što uključuje preporuke kako prilagoditi granularnost opisa posebnim uvjetima, potrebama i mogućnostima te opće odredbe o jeziku i stilu pisanja koje se odnose na oblikovanje tekstualnih napomena, pravila citiranja i korištenje kratica. Elementi podataka su organizirani na tematske cjeline: materijalni opis jedinice građe, dostupnost i uporaba jedinice građe, identifikacija i opis mjesta, identifikacija jedinice građe, tematika i sadržaj jedinice građe, identifikacija i opis agenta¹², životni ciklus jedinice građe, identifikacija i opis vremenskog raspona, stvarni prikaz jedinice građe, odnosi i napomene o odnosima među jedinicama opisa.

¹¹ Isto

¹² Agent – „osoba ili skupina osoba sposobnih za voljno djelovanje i preuzimanje prava i odgovornosti, što za posljedicu ima stvaranje, preinaku, posjedovanje i druge aktivnosti povezane s jedinicom građe.“

Važno je napomenuti kako redosljed kojim su napisana poglavlja u Pravilniku i elementi u poglavljima ne utječu ni na koji način na slijed koraka u procesu stručne obrade materijala. Uz svaki element podataka u Pravilniku navedeni su i njegov naslov, definicija, domena odnosno vrsta entiteta na koji se element odnosi te primjenjivost elemenata na određenu vrstu građe, primjerice arhivsko gradivo, publikacije, kulturne objekte. Pravilnik se može filtrirati prema određenim kriterijima kako bi prikazali elemente podataka i pripadajuće odredbe. Neki od tih kriterija su: elementi određene domene, elementi koji su obvezni unutar svog područja primjenjivosti, elementi koji su primjenjivi u opisu određenog medija, primjerice tiskani, elektronički i drugi. Dodaci ovog Pravilnika sadržavaju popis preporučenih referentnih izvora i nadziranih rječnika, preporučene sheme za kodiranje sintakse pojedinih elemenata i pod elemenata u unosu podataka, upute za transliteraciju nelatiničnih pisama, popis usvojenih naslova anonimnih i povijesnih djela hrvatske pisane baštine, popis podvrsta elemenata kojima se iskazuju odnosi između jedinica građe, jedinica građe i agenta te između jedinica opisa.¹³ Ipak, u novom Pravilniku, odlučeno je odbaciti organizaciju prema ISBD skupinama iz nekoliko razloga. Ključni među njima je taj da pravilnik koji ima šire područje primjene od samo knjižnične zajednice treba uključiti i opisne elemente koji nadilaze okvire bibliografskog standarda.¹⁴

2.4.1. Stvarni prikaz jedinice građe

Stvarni prikaz obuhvaća informacije o jedinici građe koje su izravno navedene na samoj jedinici kao njezin izvorni dio. Te informacije obično služe za identifikaciju jedinice građe, kao što je naslov, ili pružaju dodatne informacije o njoj, kao što su stvaratelj, vrijeme nastanka i slično. Važno je prenijeti te informacije u opisu što vjernije, iako se mogu javljati u različitim varijantama na različitim jedinicama građe. Kada je riječ o publikacijama, najopsežniji podaci obično se nalaze na samoj publikaciji. Stvarni prikaz publikacija je ograničen na one podatke koji se uobičajeno nalaze u bibliografskom citatu, kao što su naslov, odgovornost, nakladnik, mjesto i godina izdavanja. Na tiskanim publikacijama, informacije koje čine stvarni prikaz najčešće se nalaze na naslovnoj

¹³ Isto

¹⁴ Isto

stranici, u impresumu ili kolofonu. Stvarni prikaz kulturnih objekata i arhivskog gradiva može se pronaći na umjetničkim predmetima, uporabnim predmetima, neobjavljenoj tekstualnoj građi te elektroničkom mediju. Na umjetničkim predmetima kao što su slike i skulpture, stvaratelji često ostavljaju potpise s dodatnim informacijama o mjestu ili vremenu nastanka (signatura). Što se tiče građe na elektroničkom mediju, kao što su digitalna umjetnost i digitalno arhivsko gradivo, ona može sadržavati metapodatke koji obuhvaćaju naslov, ime stvaratelja, datum nastanka datoteke te druge informacije. Naslov koji se nalazi na jedinici građe može biti neprikladan za identifikaciju zbog različitih svojstava poput duljine, jezika, pravopisa ili općenitosti. Unatoč tome, taj naslov treba preuzeti u opis kao dio stvarnog prikaza radi vjerodostojnosti. Stvarni prikaz obuhvaća izvorni oblik jedinice građe kako je izvorno stvorena, proizvedena, objavljena ili zaprimljena. Podaci koji nisu izvorni dio jedinice građe, već su dodani tijekom njezina trajanja, kao što su vlastoručni potpisi, posvete, pečati na dopisnicama i druge oznake, neće se smatrati dijelom stvarnog prikaza. Na određenim vrstama građe, kao što su likovna građa, uporabni predmeti ili epigrafski spomenici, mogu se javiti natpisi kao zazivi, gesla, citati, tiskane poruke i sl. Ovisno o prirodi i svrsi jedinice građe i samih natpisa, može se odlučiti hoće li se ti elementi smatrati stvarnim prikazom.¹⁵

2.4.2. Identifikacija jedinice građe

Poglavlje Identifikacija jedinice građe govori o podacima koji omogućuju jednoznačno prepoznavanje jedinice građe unutar određenog sustava. Svaka jedinica građe može se prepoznati na dva načina: na općoj razini, odnosno određivanjem vrste objekta kojoj pripada, te na pojedinačnoj razini, kroz upotrebu specifičnog imena ili oznake kojom se razlikuje od ostalih objekata iste vrste. Na općoj razini, jedinica građe prepoznaje se putem naziva koji opisuje njezin izgled, namjenu i/ili osnovna svojstva. Ovaj naziv se obično uzima iz kontroliranih rječnika kao što su tezaursi i taksonomije. U slučaju kada je jedinica građe zabilježena na generičkom materijalnom nositelju kao što su knjige, listovi papira ili optički diskovi (uobičajeno za arhivsko

¹⁵ Isto

građivo ili publikacije), opća identifikacija uključuje kombinaciju informacija o obliku sadržaja (kao što su tekst, slika, glazba itd.) i mediju (npr. audio, video, elektronički, projicirani). Na razini pojedinačnih jedinica građe, identifikacija se postiže korištenjem usvojenih pristupnica i/ili identifikatora. Identifikatori mogu biti lokalni, što znači da ih određeni muzej ili institucija dodjeljuje (npr. inventarna oznaka), ili međunarodni, poput Identifikatora digitalnog objekta (DOI), Međunarodnog standardnog knjižnog broja (ISBN), Međunarodnog standardnog audiovizualnog broja (ISAN) i drugih, koje dodjeljuju registrirane agencije prema ISO normama. Međunarodni identifikatori čine osnovu za trajne strojno čitljive identifikatore (IRI) koji služe jednoznačnom identificiranju i automatiziranom upravljanju podacima u globalnom okruženju, kao što je povezivanje ili integriranje. Usvojene pristupnice su leksički izrazi koji su razumljivi ljudima i sastoje se od standardno oblikovanog (usvojenog) naslova i dodatnih obilježja, ako je potrebno, koja služe za razlikovanje sličnih naslova. Različiti aspekti jedinice građe (djelo, izraz, pojavni oblik i primjerak) mogu imati različite identifikacijske podatke (naslove, identifikatore), ali ne moraju. Aspekti koji se podudaraju kod jedinica građe smatraju se jedinstvenima. Za djela koja su realizirana u različitim izrazima (izvedbe, prijevodi, transkripcije, prilagodbe, matrice itd.), svaki od njih se preporučuje identificirati vlastitim identifikacijskim podacima kako bi se razlikovali i povezali u informacijskom sustavu.¹⁶

2.4.3. Tematika i sadržaj jedinice građe

Poglavlje Tematika i sadržaj jedinice građe obuhvaća podatke koji opisuju temu i sadržaj jedinice građe na strukturiran ili nestrukturiran način. Ti podaci uključuju identifikaciju teme, doslovno prenošenje tekstualnog sadržaja (u slučaju kratkih tekstualnih oblika), svrstavanje sadržaja u područje znanja ili žanrovsku kategoriju te informacije o izražajnim sredstvima i metodama korištenim u stvaranju sadržaja. Određivanje tematike jedinice građe može se provesti na različite razine: opisivanjem motiva, identifikacijom pojedinih entiteta i tumačenjem simboličkih elemenata. Prilikom identifikacije i interpretacije važno je izbjegavati subjektivna tumačenja i oslanjati se na pouzdane izvore. Informacije o izražajnim sredstvima i metodama omogućuju

¹⁶ Isto

rekonstrukciju povijesnog i kulturnog konteksta te pomažu korisnicima u odabiru najprikladnijeg materijala za njihove potrebe.¹⁷

2.4.4. Materijalni opis jedinice građe

Poglavlje Materijalni opis sadrži informacije o fizičkim karakteristikama jedinice građe, kao što su opseg, dimenzije, tehnika izrade itd. Ovdje su također obuhvaćeni specifični elementi opisa koji su relevantni za određenu vrstu građe, kao što su format i veličina digitalne datoteke ili standard projekcije filma. Opisivanje materijalnih svojstava omogućuje korisnicima da razumiju izgled i strukturu jedinice građe kako bi mogli odabrati prikladan oblik koji odgovara njihovim potrebama. Također je važan za osiguranje pravilnog čuvanja i trajne zaštite građe. Ako su se izvorna materijalna svojstva s vremenom promijenila, npr. ako je boja izbledjela ili nedostaju dijelovi, tada se trenutno stanje primjerka opisuje u odjeljku "Stanje primjerka".¹⁸

2.4.5. Životni ciklus jedinice građe

Poglavlje Životni ciklus jedinice građe pruža informacije o povijesti i budućnosti jedinice građe. To uključuje podatke o izvornoj namjeni, oznakama koje su dodane naknadno, načinu stjecanja jedinice građe, te informacije o postupcima zaštite koje je prošla. Cilj ovih podataka je smjestiti jedinicu građe u relevantni kontekst kako bi se olakšala njena interpretacija. Također, ovo poglavlje sadrži podatke o događajima i postupcima nakon što je jedinica građe stigla u ustanovu, kao što su planovi za nadopunjavanje i sređivanje, posebno kod cjelina koje se postupno upotpunjuju. Planovi i predviđanja također se odnose na neomeđene publikacije, kao što su novine ili časopisi, gdje se bilježi učestalost izlaženja ili osvježavanja. Neki od ovih podataka mogu biti ograničeni za javnost, ovisno o institucionalnoj politici, i trebaju biti jasno definirani odgovarajućim pravilnikom ili zakonskim aktom. Informacije o životnom ciklusu jedinice građe obično se zapisuju u obliku

¹⁷ Isto

¹⁸ Isto

napomena ili nadziranih izraza, a strukturirani odnosi i napomene o odnosima mogu biti korisni za bilježenje povijesti i povezanosti s drugim jedinicama opisa.¹⁹

2.4.6. Dostupnost i uporaba jedinice građe

Poglavlje Dostupnost i uporaba jedinice građe obuhvaća informacije o pravnim, tehničkim i drugim ograničenjima za pristup i uporabu jedinice građe. Ključne informacije uključuju uvjete pod kojima se jedinica građe može pregledati ili posuditi te uvjete za javno prikazivanje ili umnožavanje njenog sadržaja. Kada je pristup ograničen, preporučuje se pružiti podatke o pravnom aktu, ustavnoj politici ili drugim izvorima na kojima je temeljena takva odluka. Na publikacijama se često navode informacije o ciljnoj publici kojoj je sadržaj namijenjen, uključujući dobne ograničenja. Ovi podaci pomažu korisnicima da odaberu građu koja najbolje odgovara njihovim potrebama, dobi, stupnju obrazovanja i drugim karakteristikama. Također, dio ovog poglavlja uključuje tehničke zahtjeve i ograničenja pristupa. Ovi podaci pružaju informacije o uređajima i tehničkim uvjetima potrebnim za pristup građi, što omogućuje planiranje trajne pohrane i zaštite kako bi građa bila dostupna i u budućnosti.²⁰

2.4.7. Identifikacija i opis agenta

Poglavlje Identifikacija i opis agenta pruža podatke o identifikaciji agenata, uključujući usvojene pristupnice i identifikatore. Također, sadrži dodatne informacije koje pomažu u identifikaciji agenata, kao što su biografija, zanimanje, povijest korporativnih tijela, genealogija obitelji i slično. Ove informacije pomažu u uspostavljanju konteksta za razumijevanje kulturne sredine i njenih aktivnosti. Agenti se identificiraju jednoznačno pomoću usvojenih pristupnica i/ili identifikatora. Usvojene pristupnice su standardno oblikovani leksički izrazi koji uključuju ime agenta i, po potrebi, dodatna obilježja za razlikovanje od drugih agenata sličnog imena. Identifikatori su

¹⁹ Isto

²⁰ Isto

brojčane ili slovno-brojčane oznake koje također jednoznačno identificiraju agente. Upravljanje identitetima putem trajnih identifikatora postaje sve važnije, ali i dalje je važan leksički oblik imena koji je razumljiv korisnicima. Usvojena imena agenata temelje se na standardiziranim i općeprihvaćenim oblicima. Službeni registri tijela državne uprave, leksikografski izvori i međunarodne normativne baze podataka su glavni izvori podataka za usvojene pristupnice. U slučajevima kada usvojeni oblik nije moguće odrediti iz ovih izvora, koriste se drugi dostupni izvori, poput publikacija, arhivskog gradiva, dokumentacije o jedinici građe, terenskih istraživanja i osobnih kontakata. Važno je bilježiti da pravilnik dopušta određene alternative u oblikovanju usvojenih pristupnica, ali većina slučajeva slijedi zajednička rješenja za dosljedno bilježenje i upravljanje podacima.²¹

2.4.8. Identifikacija i opis mjesta

Poglavlje Identifikacija i opis mjesta sadrži pravila o prepoznavanju i opisu fizičkih prostora na Zemlji i izvan nje. Identifikacija mjesta omogućuje uspostavljanje veza između tih mjesta i povezane građe, kao i s drugim elementima opisa, poput agenata ili vremenskih raspona. To olakšava prikupljanje, pronalaženje i istraživanje podataka o građi. U digitalnom okruženju, podaci o mjestima mogu se povezati s digitalnim geografskim kartama i koristiti za interaktivne aplikacije, istraživanje i pronalaženje informacija. Identifikacija mjesta ima ključnu ulogu u organizaciji geoprostornih podataka, koji sve više postaju važan dio digitalne infrastrukture s primjenama u javnoj upravi, turizmu, obrazovanju i kulturi. Određivanje nadležnosti nad područjem, istraživanje povijesnih i suvremenih geoprostornih fenomena te rekonstrukcija izgleda krajolika i objekata u krajoliku samo su neki od primjera aktivnosti koje se temelje na dostupnim povijesnim i suvremenim geoprostornim podacima.²²

²¹ Isto

²² Isto

2.4.9. Identifikacija i opis vremenskog raspona

Poglavlje Identifikacija i opis vremenskih raspona u informacijskim sustavima knjižnica, arhiva i muzeja služi za označavanje vremena nastanka i događanja vezanih uz jedinicu građe. Ovaj podatak pomaže u povezivanju građe s događajima kao što su nabava, evidentiranje, pregled, konzervatorsko-restauratorski zahvati i drugo. Vremenski rasponi mogu se prikazivati u raznim oblicima, kao što su brojke, riječi, ili posebnim formatima. Pravilnik nudi smjernice za bilježenje vremenskih raspona, ali ne obuhvaća administrativne podatke. Preporučuje se standardizacija i dosljednost kako bi se osigurala jasna identifikacija i lakše upravljanje podacima. Također, vrijednost usvojenih oznaka vremenskih raspona može služiti kao dodatno obilježje za identifikaciju jedinice građe ili drugih elemenata opisa. Oznake godine rođenja i smrti, primjerice, koriste se kao obvezna obilježja za osobe. Vremenski rasponi mogu biti i predmet sadržaja jedinice građe, kao što je slučaj s katalogom izložbe o određenom razdoblju. Uporaba identifikatora i oznaka vremenskih raspona pomaže u povezivanju srodnih jedinica opisa te olakšava pronalaženje podataka i istraživanje unutar informacijskog sustava ustanove.²³

2.4.10. Odnosi i napomene o odnosima među jedinicama opisa

Poglavlje Odnosi među jedinicama opisa u Pravilniku obuhvaća brojne veze i veze između jedinica građe u informacijskim sustavima knjižnica, arhiva i muzeja. Detaljnije definicije i podvrste tih odnosa mogu se pronaći u Dodatku E, Dodatku F i Dodatku G. U Pravilniku su istaknuti općeniti odnosi, dok se specifični odnosi prepuštaju pojedinim zajednicama, ustanovama i zbirkama da ih dodatno razrade prema svojim potrebama. Neki odnosi između jedinica građe su vezani za njihov sadržaj, kao što je odnos između arhivskih jedinica i njihovih podjedinica te odnos intelektualnih i umjetničkih djela koji međusobno utječu, kao što su preradbe i dopune. Osim toga, odnosi se mogu odnositi i na fizičke karakteristike jedinica, kao što su različiti materijali ili reprodukcije u različitim medijima. Također, odnosi mogu biti između različitih aspekata iste jedinice građe,

²³ Isto

poput književnog djela, njegovih prijevoda i izdanja. Posebno su naglašeni odnosi između jedinica građe i agenata, koji se često bilježe u informacijskim sustavima. Ovom povezivanju omogućuje se prikupljanje podataka o agentskoj ulozi u nastanku, posjedovanju ili utjecaju na jedinicu građe. Preciznost se postiže razlikovanjem uloga agenata u odnosu na djelo, izraz, pojedini primjerak ili pojavnog oblika. Odnosi također mogu biti fizičke prirode, kao što je slučaj s povezivanjem agenata koji su sudjelovali u pripremi i proizvodnji pojedinih primjeraka ili različitih medija. Odluka o bilježenju određenih odnosa ovisi o vrsti građe, stručnosti osoblja i potrebama korisnika. Prepoznavanje ovih odnosa pomaže korisnicima u pronalaženju i razumijevanju povijesnog i kulturnog konteksta jedinica građe, što olakšava daljnje istraživanje.²⁴

²⁴ Isto

3. EDUKACIJE I RADIONICE VEZANE UZ PRAVILNIK

Edukacije i tečajevi vezani uz Pravilnik sastoje se od više tematskih cjelina koje su predstavljene putem radionica. Svaka ova cjelina problemski je osmišljena kako bi predstavila određeni tehnički ili sadržajni pogled Pravilnika te njegove primjene na različite vrste građe i drugih jedinica opisa. Voditelji radionica su se mijenjali u skladu s temama određenog tečaja. Skladno s temom, svaka tematska cjelina obuhvatila je kratko predstavljanje strukture Pravilnika te upute kako pregledavati i pretraživati sadržaj, kratko predstavljanje koncepta Pravilnika odnosno vrsta jedinica opisa, temeljno nazivlje i ostalo te primjere izrade aplikacijskog profila za određenu vrstu građe. Također odabrane ogledne primjere na kojima se primijenio aplikacijski profil i specifična pitanja relevantna uz temu, primjerice kako odabrati usvojeno ime osobe koja se koristi drugačijim imenima te sličnosti i razlike u odnosu na praksu primijenjenu do sada. Edukacije i radionice su namijenjene stručnjacima koji se bave obradom građe u knjižnicama, arhivima i muzejima. Osobe koje su pohađali ove radionice moći će razumjeti ciljeve, strukturu i namjenu Pravilnika, samostalno se služiti njime, filtrirati i pretraživati sadržaj kako bi pronašli potrebne upute, usvojiti i razumjeti koncepte i nazivlje koji su vezani uz identifikaciju i opis građe, mjesta i vremenskih raspona te agenata. Također, cilj je radionica usvajanje najvažnijih pravila o izvorima, načinu i odabiru oblikovanja podataka, upoznati one koji ih pohađaju s novostima koje Pravilnik nudi u odnosu na aktualnu praksu i njihove standarde te mogućnosti procijeniti utjecaj Pravilnika na procese u radu u vlastitim ustanovama ili zajednici. Metode poučavanja koje su provedene jesu vježbe i predavanja. Postignuće ovih radionica mjerilo se tako što su polaznici u svakoj od tematskih cjelina analizirali primjere iz prakse, odnosno informacijskih sustava knjižnice i na njima primjenjivali načela Pravilnika. Tijekom tih događaja, stručnjaci iz područja knjižničarstva, muzeologije i arhivistike stekli su uvid u najnovije prakse i smjernice koji su vezane uz organizaciju i opisivanje građe, kao i prava i politike pristupa. Istražuju i govore o tome kako se Pravilnik može uspješno primijeniti u svakodnevnom radu s građom kako bi se unaprijedila kvaliteta usluga koje ove baštinske ustanove nude svojim korisnicima. Također govore o samoj važnosti kontinuiranog profesionalnog usavršavanja stručnjaka u takvim baštinskim ustanovama kako bi se osiguralo pravilna i dosljedna primjena Pravilnika te kako bi se odgovorilo na zahtjeve suvremenog informacijskog društva koje se iz dana u dan mijenja i razvija.

Prvi radionica koja će se ukratko opisati u ovom radu jest „Uvod u Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima“ održana pod vodstvom dr.sc. Ana Vukadin. Naglasak radionice je na primjeni samog kataloga. Prvi dio govorio je o projektnom testiranju Pravilnika. Odnosno predstavio je projekte digitalnog objedinjavanja kroz koje se testira mogućnosti Pravilnika. Drugi dio govorio je o testiranju Pravilnika u svakodnevnim procesima, koji su ciljevi, koncepti i metode. Prvi projekt koji je ujedno i prva primjena uopće Pravilnika jest projekt „Obiteljski fond Draganić Vrančić digitalizacija i primjena Pravilnika“ iz Državnog arhiva Zadar. Na samome projektu moguće je vidjeti sam prikaz, fond, razina opisa, vrsta medija, oblik sadržaja, identifikator djela, utemeljeni naslov djela te ostale elemente samog Pravilnika na primjeru „Obiteljski fond Draganić Vrančić“. Kada se govori o testiranju Pravilnika u svakodnevnim radnim procesima stručne obrade, treba imati na umu da su u različitim ustanovama ti procesi različiti, čak i u jednom tipu ustanovu ti procesi su različiti s obzirom na veličinu knjižnice, broj djelatnika i ostale faktore. U muzejima građa se obrađuje kroz inventarizaciju, katalogizaciju i sekundarnu dokumentaciju, u arhivima intelektualnim sređivanjem, opisom i normativnim nadzorom te u knjižnicama kroz katalogizaciju, sadržajnu obradu i normativni nadzor. Pravilnik predstavlja alat za opis onoga što je već na neki način određeno politikom obrade organiziranja. Definira elemente za opis djela, fonda, serije i ostalo.

Radionica pod nazivom „Knjige i druga omeđena tekstualna građa“ pod vodstvom knjižničarke Elie Ekinović Micak govori o primjeni Pravilnika na knjige i drugu omeđenu tekstualnu građu. Sadržaj ove radionice prvo je ukratko opisao strukturu s uputama kako se pretražuje i pregledava ono što nam je potrebno, koncepcija, primjer izrade aplikacijskog profila za E-knjigu, opis i identifikacija e-knjige te na samome kraju tečaju sličnosti i razlike u odnosu na dosadašnju praksu. Struktura Pravilnika je već opisana u radu, a ona se sastoji od 10 poglavlja te njihov redoslijed korištenja nije određen. Prilikom pretraživanja i pregledavanja Pravilnika odabire se određeni elementi prije samog pretraživanja kako bi se suzili rezultati i dobili potrebne rezultate. Na primjeru E-knjige prvo se odabrala vrsta jedinice građe koja je publikacija, zatim oblik sadržaja gdje se odabrao tekst, medij gdje se odabrao elektronički medij. Način nastanka jedinice građe jest omeđena građa te se tako još dodatno suzilo pretraživanje, razina opisa publikacije može biti skupna, zbirna, pojedinačna i sastavnica. Svi ponuđeni elementi u Pravilniku nisu obavezni, ali postoje različiti stupnjevi njihove obaveznosti i primjenjivosti. Koristit će se samo elementi koji su primjenjivi na našu publikaciju poput ISBD-a, a ako nisu primjenjivi nećemo koristiti. Koncepcija

je takva da svaki korisnik prema određenim kriterijima bira elemente koji su mu potrebni za opis određene građe. Prilikom izrade aplikacijskog profila potrebno je voditi računa o broju elemenata i podataka uključenih u opis pri čemu se mora voditi računa o obveznosti elemenata. Prikazan je aplikacijski profil putem tablice sa svim elementima iz Pravilnika koji se mogu koristiti za opis određene tekstualne građe.

Radionica „Novine, časopisi i druga serijska tekstualna građa“ održana pod vodstvom mr.sc. Sonje Pigac govorila je o primjeni Pravilnika na novine, časopise i druge serijske tekstualne građe. Sadržaj ove radionice sastojao se od uvodnog djela o verziji Pravilnika 1.0, strukturi, konceptu na kojemu se temelji, aplikacijskim profilima te na kraju primjena Pravilnika za opis tekstualne serijske građe. Prvi dio radionice je već spomenut u ovome radu te objašnjeno sve o samome Pravilniku. Serijski pojavni oblik podrazumijeva sve sveščiće časopisa, a pojedinačni pojavni oblik na primjer portal Indexa. Opis serijske građe je složen zbog toga što opis treba obuhvatiti prošlost koji su sveščići izašli i budućnost odnosno plan po kojem će budući sveščići izlaziti. Serijsko djelo ima samo jedan izraz koji se ostvaruje u samo jednom obliku. Izdanja novina, časopisa i sl. na drugom jeziku ne smatra se novim izrazom, već novim djelom. Izdanja novina, časopisa ili drugog serijskog zbirnog djela u novom mediju ne smatra se novim pojavnim oblikom već novim djelom, primjerice zbornik radova u tisku, online i CD-ROM-u je novo djelo. Koncept zbirnog djela temelji se na promjeni plana izdavanja. Jezična ili geografska djela nisu izrazi zajedničkog djela, već novo djelo. Kao i izdanja na različitim djelima isto tako nisu pojavni oblici zajedničkog izraza, već novo djelo. Novosti u Pravilniku u usporedbu s dosadašnjom praksu su novi pojmovi poput relacijski model entitet-odnos, djelo, izraz, pojavni oblik, primjerak, agent, mjesto te vremenski raspon. Testiranje Pravilnika online časopisa krenulo je od predloška u ruci, tablice s elementima podataka za neomeđenu građu, Pravilnikom te tablicom mapiranja u formatu MARC 21. Obvezni elementi su razina opisa djela: Serijsko zbirno djelo, razina opisa pojavnog djela: Skupni pojavni oblik, medij: Elektronički te oblik sadržaja: Tekst. Stvarni prikaz obuhvaća podelemente podatak o stvarnom naslovu, podatak o odgovornosti koji se odnosi na stvarni naslov, podatak o izdanju itd. odnosno podlemente koji su obvezni kad su primjenjivi i dostupni na jedinici građe. Za online serijsku građu izvor podataka se odabire slijedećim redoslijedom: početna stranica prvog ili najranijeg dostupnog djela ili djela koji služi kao osnova za opisa, glavni izbornik, početna stranica nakladnika ili agregatora te metapodaci objavljeni s jedinicom građe. Kada se javlja potpuni oblik glavnog stvarnog naslova serijske građe on se preuzima, a kada je s inicijalima ili akronimom

navodi se kao dodatak glavnom stvarnom naslovu. Za podatak o odgovornosti navelo se kako je navedeno na građi, primjerice velika slova koja su navedena na primjeru časopisa „E i C“ navedeno u nazivu „ChiEf“ preuzima se u skladu s pravopisnim normama „Chief“. Prvo postavljanje časopisa online se uzelo za oznaku godine izdavanja. Potrebno je identificirati jednoznačno određenu serijsku građu na općoj i pojedinačnoj razini. Odnos serijskih zbirnih publikacija odnosno novina, časopisa i ostalih i glavnog i odgovornog urednika bilježi se samo kad se smatra značajnim za korisnika. Pravilnik donosi manje promjene u odnosu na navođenje kod opisa zbirnih serijskih jedinica građe.

Radionica „Kartografska građa“ održana pod vodstvom dr. sc. Mire Miletić Drder započinje odgovaranjem na najčešća pitanja postavljena vezana uz Pravilnik. Neka od pitanja su što je Pravilnik, kome je namijenjen, koji je cilj Pravilnika itd. te na ta najčešća pitanja se već govorilo u ovome radu. Radionica govori o primjeni Pravilnika na kartografsku građu. Opisano je na primjeru Karta kneževima Tirol i Voralberg iz obiteljskog fonda Draganić Vrančić. Za stvarni prikaz navelo se onako kako je navođeno na jedinici građe. Mjesto i godina izdanja se navodi ukoliko je navedeno, u ovome slučaju nije. Također naveden je i font kojim je pisan kao i razina opisa, vrsta medija, oblik sadržaja itd. Nadalje navodi se sadržaj, ključne riječi, oblik u kojem je navedeno geografska karta. Navode se i koordinate koje opisuju mjesto tj. geografsko ime u ovom slučaju mjesto Tirol i Voralberg. Materijalni opis je također naveden ukoliko smatramo da nam je potrebno za opis ove građe kao i ostali elementi Pravilnika. Testiranje Pravilnika na kartografskoj građi je provedeno od lipnja do rujna 2022. godine u sustavu Aleph u testnoj bazi NSK u formatu MARC 21. Testirana je kartografska građa odnosno karte, atlas i geografska mjesta (fizičko-geografsko i društveno-geografsko). Pokazalo se da nisu potrebne velike promjene u opisu geografskog mjesta, ali bile su potrebne manje izmjene u opisu karata i atlasa. Nisu izrađeni zapisi za različitu kartografsku građu poput starih karata i atlasa kao i rukopisnih. Za neke elemente je potrebno nadograditi sustav. Slijedi rad na primjeni Pravilnika te izradi smjernica za uporabu Pravilnika u opisu kartografske građe i mjesta. Kako bi se napravile smjernice potrebno je još testirati i primjenjivati Pravilnik kako bi se dobio pregled toga što bi se trebalo, a što je ne uvrstiti u Pravilnik.

Radionica „Objekti kulturne i prirodne baštine“ održana pod vodstvom muzejske savjetnice dokumentaristice Jelene Balog Vojak govorila je o primjeni Pravilnika na primjerima objekata kulturne baštine. Dijeli se na dva dijela, prvi dio radionice govorio je o teorijskom dijelu, dok drugi

dio o praktičnim primjerima. Teorijski dio započeo je o tome što je Pravilnik, a što nije odnosno osnovne informacije o samome Pravilniku što se već spomenulo u radu. Pravilnik razlikuje arhivsko gradivo, publikacije, kulturne objekte i prirodoslovne objekte. Kulturni objekti su proizvodi materijalne kulture koji imaju duhovnu ili praktičnu namjenu i društvenu, kulturnu, povijesnu i znanstvenu vrijednost. U Pravilniku se odnosi na umjetničke objekte, uporabne predmete, tehničke tvorevine i druge trodimenzionalne objekte koje karakterizira jedinstvo materijalnog oblika i sadržaja. Primjer na kojem se mogu primijeniti aspekti Pravilnika jest fotoaparata. Djelo predstavlja ideja fotoaparata, izraz predstavlja materijalizacija ideje o fotoaparatu, pojavni oblik predstavlja serija fotoaparata proizvedenih zajedno te zadnji aspekt je primjerak koji predstavlja onaj fotoaparata iz serije koji se čuva u određenom muzeju. Predmeti u muzejima su često unikatni te se mogu razdijeliti na različite aspekte. Pravilnik nudi mogućnost razlikovanja ova četiri aspekta djela, izraza, pojavnog oblika i primjerka ako je važno za jedinicu građe. Postoji šest vrsta muzeja u Hrvatskoj, a to su: umjetnički, arheološki, etnografski, tehnički, povijesni i prirodoslovni. 259 je muzejskih institucija u Hrvatskoj koji koriste više različitih informacijskih sustava poput Access, Aleph, M++ i ostali. Pravilnik treba funkcionirati podjednako u svim vrstama muzeja i svim informacijskim sustavima. Testiranje je bilo provedeno na različitim informacijskim sustavima u pojedinim muzejskim zajednicama. Cilj testiranja je bio ispitati primjenjivost Pravilnika u različitim informacijskim sustavima na različitim vrstama građe. Također s testiranjem se želi provjeriti koliko se dosadašnja praksa opisa muzejske građe poklapa s pravilima u Pravilniku te gdje su potrebne određene prilagodbe. Rezultat ovog testiranja pokazalo je bolju dostupnost građe korisnicima, mogućnost razmjene podataka, poboljšanje radnog procesa te ukratko rečeno veća vidljivost hrvatske kulturne baštine. Primjer praktične primjene Pravilnika bilo je prikazano na primjeru plakata jedne izložbe koji se čuva u fondu sekundarne dokumentacije Hrvatskog povijesnog muzeja. Radi se o jedinici građe koja sadrži stvarni prikaz u kojem se prepisuje sav tekst koji se nalazi na plakatu onako kako je napisano na samoj jedinici građe. Glavni stvarni naslov također se preuzeo onako kako je navedeno. Kada se govori o razini opisa radi se o pojedinačnom dijelu jer opisujemo samo jedan plakat. Usvojeni naslov djela je isti kao i glavni stvarni naslov gdje riječ „oružje“ se piše velikim početnim slovom i u zagradu se stavlja dodatno obilježje čime se napominje da se radi o plakatu, a ne o katalogu izložbe jer se jednako zovu. Opis sadržaja govori da se radilo o Plakatu za izložbu i vrijeme održavanja. Pod dio konzervacija i restauracija navelo se da nije bilo intervencije, iako u nekim primjerima jedinice građe mora se

navesti ukoliko je bilo. Odnos između djela i agenta je uspostavljen kada je naveden Hrvatski povijesni muzej, a odnos između djela i stvaratelja kada je naveden autor Boris Dogan. U napomenu odnosa pojavnog oblika i drugih jedinica preuzelo se ime pod kojim je djelovao u trenutku nastanka građe, ali se prema pravilu navodi zadnje važeće ime.

Radionica pod nazivom „Glazbena, filmska i videograđa“ održana po vodstvu knjižničarki Vikice Semenski i Andree Šušnjar sadržavala je osvrt na dosadašnji rad, strukturu i koncepciju Pravilnika, mogućnosti pretraživanja, primjena i testiranje, izrada aplikacijskog profila te zaključak na samom kraju. 2020. godine voditeljice su prikazale kako se primjenjuje Pravilnik i uklapa u radne procese. Konkretno 2022. godine prikazana je primjena na glazbenu, filmsku i videograđu. Jedinice građe tj. glazbena građa koje se opisuju kod opisa uvijek obuhvaća i fizički oblik i sadržajni opseg. Kod stvarnog prikaza jedinice građe, glavni stvarni naslov preuzeo se sa same publikacije sa tipografskim pogreškama, simbolima, brojevima i velikim slovima odnosno, onako kako je na samoj publikaciji navedeno. Prvi podatak o odgovornosti također se preuzeo onako kako je navedeno, ako ga ima. Nova odredba koja se dogodila u Pravilniku je navođenje godine copyrighta, ona se navodi kao zasebni element opisa, a ne uz godinu izdavanje u dosadašnjoj praksi. Poglavljem tematika i sadržaj jedinice građe obuhvaća sadržajnu i predmetnu obradu jedinice građe, određuju žanr, pružaju informacije o izražajnim sredstvima primjerice izvođački sustav, zvuk i sl. Konzervacija i restauracija je potrebno navesti samo ako ih ima. Poglavlje uporaba i dostupnost jedinice građe opisuje različita tehnička i pravna ograničenja pristupa i uporabe jedinice građe. Na ovome glazbenom primjeru tiskane notirane građe obvezno je navesti odnos djela i stvaratelja dok se drugi odnosi ne moraju navesti. Pravilnik napušta praksu nekadašnje glavne i sporedne kataložne jedinice i sada se ulogama određuje odnos agenta. Koristio se film Lisinki za prikaz primjera primjene Pravilnika jer se sastoji od DVD-a i brošure, inače DVD-ovi uglavnom ne sadrže dodatnu građu. Elementima opisa u ZaKI sustavu pridruženi su elementi koji su filtrirani iz Pravilnika kako bi se prikazala sama primjena. Glavni stvarni naslov, podnaslov i podatak o odgovornosti u poglavlju stvarni prikaz jedinice građe također se naveo onako kako je na DVD-u odnosno jedinice građe. Usporedni podatak o odgovornosti uglavnom se ne navodi u opisu filmske i videograđe, ali u Pravilniku se navodi ukoliko se želi. Kao i kod glazbene građe oznaka godine copyrighta navelo se zasebno. Varijantna pristupnica za javni oblik i varijantni naslov javnog oblika je novina u Pravilniku, ali se nije koristio za primjer jer imamo usporedni naslov u polju opisa stvarnog naslova i u katalogu ga je vrlo lako za pretražiti. Kada je riječ o hrvatskim filmovima

koji ima podnaslove na engleskom jeziku u dosadašnjoj praksi nije se navodilo jer nije bitan za naše korisnike, ali u ovom slučaju trebalo bi se unositi i jezik podnaslova za hrvatske filmove i korisnike kako bi mogli čitati titlove na engleskom jeziku.

Radionica „Nadzor nad imenima i nazivljem“ održana pod vodstvom knjižničarki Elie Ekinović Micak i Ane Knežević Cerovski sastojala se od dva dijela. Prvi dio radionice govorio je o normativnom nadzorom te kako je on implementiran u Pravilnik odnosno kako se u njemu provodi normativni nadzor pomoću nadziranih pristupnica i nadziranih nazivlja. Drugi dio radionice govorio je o tome što znači nadzor u nekoj normativnoj bazi te primjena Pravilnika u normativnoj bazi NSK kao i rezultati testiranja. Normativni nadzor je nadzor nad sustavom pristupnica, a ona je ime, naziv ili neka druga oznaka pomoću koje se u informacijskom sustavu identificira jedinica opisa i okupljaju podaci o jedinici opisa. Osnovne funkcije su identifikacija, pronalaženje i okupljanje. Stručnjaci moraju dati odgovor na očekivanja korisnika što znači osim izrade usvojenih imena, naslova ili nazivlja usvojenih oblika unutar sustava moramo omogućiti povezivanje s drugim vanjskim sustavima kao i povezivanje s drugim jedinicama opisa unutar jednog sustava. Pravilnik razlikuje identifikaciju i opis građe, identifikacija je utvrđivanje i bilježenje imena ili drugih oznaka pod kojim će se neki entitet pronaći i razlikovati, a opis je stvaranje skupa podataka o nekom entitetu koji sadrži podatke koji ga opisuju ili dovode u vezu s drugim. Kao što je već spomenuto u radu, Pravilnik sadržava podatke koji mogu biti strukturirani i nestrukturirani. Pravilnik proširuje pristup jedinicama opisa. Najčešći problemi normativnog nadzora su kada postoji jedno ime, a više osoba i više imena, a ista osoba. Primjerice „Kovačević, Darko, pedagog“ i „Kovačević, Darko, pjesnik.“ Pravilnik donosi novost gdje će umjesto zanimanja autora, navesti se godina rođenja, „Kovačević, Darko, 1947-.“ Na primjeru problema više imena, ista osoba autorice Nore Roberts koja ima svoje udano, rođeno, pseudo ime. Svaki identitet će biti povezan uz svoj odgovarajući oblik svog usvojenog imena. Agenti se identificiraju pomoću usvojenih pristupnica i identifikatora. Naglasak je na identifikatoru koji služe za jedinstvenu identifikaciju agenata stvarajući vezu među podacima i za pronalaženje više podataka o agentima te oni olakšavaju pretraživanje i dostupnost podataka. Sustav koji je korišten u testiranju Pravilnika jest Predmetni sustav Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Provedeno je na agentima osobe, korporativnog tijela i obitelji. Ciljevi su procjena primjenjivosti Pravilnika u formatu MARC21, procjena tehničkih i organizacijskih implikacija primjene Pravilnika, procjena potrebe za dodatnom edukacijom te podrška izradi aplikacijskih profila. Obuhvatilo je 16 normativnih zapisa koji su

uključivali osobu, osobu s višestrukim bibliografskim identitetima, korporativno tijelo, grupu, korporativni sastanak i obitelj. Za primjer pristupnice osobe, ona se sastoji od usvojenog imena osobe s titulom i dodatnim obilježjem. Novost u Pravilniku je da uz usvojeno ime ima i dodatno obilježje vremenskog raspona i daje prednost hrvatskom jeziku. Primjerice „Aristotel, 384 pr.Kr.-322 pr.Kr.“ umjesto „Aristoteles.“ Kada osoba promjeni ime, usvojenim imenom smatra se najnovije ime, primjerice „Vodopija, Patricija, 1970-.“ prelazi u novije „Horvat, Patricija, 1970-.“ Novi agent je obitelj u Pravilniku, usvojeno ime obitelji sastoji se od obiteljskog imena, ime dinastije ili vladarske kuće te ime klana kao i dodatnog obilježja poput mjesta, razdoblja djelovanja i sl. Primjerice usvojeno ime obitelji „Mažuranić, obitelj“, vremenski raspon djelovanja „16. st.“ Kod korporativnog tijela u užem smislu navodi se dodatno obilježje kada je potrebno razlikovati jedno tijelo od drugog. Promjena u Pravilniku je kod usvojenog imena gdje se ne navodi mjesto već u dodatnim obilježjima. Pravilnik pruža mogućnost opisivanja i identificiranja entiteta po pitanju uštede vremena i međusobne razmjene podataka.

Radionica „Odnosi između jedinica opisa“ održana pod vodstvom knjižničarki Elie Ekinović Micak i Ane Knežević Cerovski govorila je o odnosima među jedinicama opisa u Pravilniku. Započela je ukratko o odnosima, odnosima u Pravilniku odnosno među jedinicama građe i jedinicama građe i agenta, primjeni tj. testiranjem u bibliografskoj bazi NSK. Drugi dio radionice radio se o odnosima među jedinicama opisa odnosno primjeni i testiranju u normativnoj bazi NSK. Odnosi su sastavni dio različitih sustava. Važni su jer korisniku omogućuju kretanje sustavom, što je sustav složeniji, korisnik ima veće mogućnosti. Pravilnik se oslanja na tri konceptualna modela. Odnosi u Pravilniku govore o povezivanju dvije razine opisa. Odnos je uvijek povratan, obostran, ako nije ne govori se o odnosu. Odnosi mogu biti iskazani u nestrukturiranom obliku, u strukturiranom obliku i obliku strojno čitljivih identifikatora (IRI-ja). 4 su jedinice u jedinicama opisa, a to su: jedinica građe, mjesto, vremenski raspon i agent. Jedinica građe se opisuje prema aspektima. Aspekti se opisuju na razini sadržaja tj. djelo i izraz se opisuje i fizičkoj razini, pojavnog oblik i primjerak. Obvezni odnosi koji se navode uvijek kad se mogu utvrditi su: odnos cjeline i dijela djela, odnos dopune djela (za arhivsko gradivo), odnos promjene djela (za serijske publikacije), odnos cjeline i dijela pojavnog oblika, odnos djela i stvaratelja te odnos reprodukcije i izvornika (faksimili, digitalne reprodukcije...). Testiranje odnosa u bibliografskoj bazi NSK na odnosu izraza i pojavnog oblika odnosno različita izdanja, moguće je ostvariti kao i dosada uz pomoć polja za povezivanje formata MARC21. Učinjeno je uz pomoć formata MARC21 i lokalnog

identifikatora. Odnos pojavnog oblika i pojavnog oblika, odnosno usporedno izdanje na drugom medija je također povezan uz pomoć lokalnog identifikatora i formata MARC21. Zaključuje se da je moguće bilježenje i da se ne mora mijenjati praksa na lokalnim bazama. Na serijskim publikacijama je također moguće ostvariti bilježenje uz format MARC21 kao i kod omeđene građe. Odnosi među jedinicama opisa služe za bolje razumijevanje konteksta, nastanka i uporabe građe kao i djelovanja agenata. Identifikacija i opis mjesta identificira i opisuje fizičke prostore na Zemlji. Primjerice Hvar (grad) i Tvrđa (Osijek). Glavne promjene su odnosi između dvaju mjesta, kada promjena nastaje iz prekida povijesnog kontinuiteta razvoja, primjerice Čehoslovačka koja ima odnose s usvojenim imenima Češka i Slovačka. Korporativno tijela imaju ulogu u odnosu korporativno tijelo-osoba i korporativno tijelo-obitelj.

Radionica „Ontologija (imenski prostor)“ održana pod vodstvom prof. dr. sc. Mirne Willer i izv. prof. dr. sc. Gorana Zlodi održana je u dva dijela. Prvi dio govorio je o formalnim ontologijama i tehnologijama semantičkog weba, a drugi dio prikazao je samu ontologiju za Pravidnik. Semantički web je proširenje postojećeg weba koje osigurava zajednički okvir koji omogućuje dijeljenje i ponovno korištenje podataka među aplikacijama i zajednicama. Omogućuje promjenu paradigme od weba dokumenata do weba podataka. Formalne ontologije su formalni opis konceptualizacije neke domene. Omogućuju specifikaciju potrebnih koncepata i odnosa među tim konceptima, kako bi se različitim informacijskim sustavima, agentima i uslugama pružila svojevrsna referentna točka za razmjenu informacija i znanja. Također su temeljni gradivni elementi Semantičkog weba. Četiri su svojstva formalnih ontologija prema Thomasu R. Gruberu, a to su konceptualizacija, da je zajednička, eksplicitna i formalna. Slojevi semantičkog weba su RDFS, OWL, RDF te SPARQL. RDFS omogućuje stvaranje vlastitog RDF rječnika. OWL proširuje mogućnosti RDFS-a i opisivanje podataka. RDF opisuje različite resurse pomoću klasa, svojstava i vrijednosti te omogućuje iskazivanje tvrdnji u obliku tripleta. SPARQL je protokol i upitni jezik nad podacima u RDF obliku. Lokalni sustavi mapirani na ontologiju Pravidnika moći će izvesti podatke u RDF obliku i izložiti ih za SPARQL upite. Može se napraviti upit na različite federirane resurse odnosno sustavi koji imaju SPARQL krajnje podatkovne točke i postaviti upite koji su agregirani poput Europeane. Povezani otvoreni podaci podrazumijevaju način objavljivanja strukturiranih podataka, tako da su međusobno povezani pripremljeni za semantičke upite, a temelje se na HTTP-u, RDF-u i URI-u. Drugi dio radionice započeo je prikazom ontologije za Pravidnik, odnosno prikaz nekih svojstava ontologije. Svaki podatak koji se želi objaviti, mora biti iskodiran na način da se može

strojno obraditi i stvarati veze među njima te da bude razumljiv čovjeku. Pravilnik je bilo lako prevesti u ontologiju jer je on rađen za tu vrstu tehnološke obrade. Potrebno je bilo definirati nomenklaturu ontologije Pravilnika odnosno kako to za stroj reći što je djelo, izraz, pojavni oblik i ostalo. Primjerice za djelo, iskazano je za stroj kao „kamd:C10002“, a za izraz „kami:C10003“ itd. Svaki entitet je identificiran svojim IRI-jem. LRM omogućava Pravilniku da se neki entiteti mogu dalje definirati kao podvrste kako bi se na granularnoj razini iskazala svojstva nekih entiteta. Primjerice na entitetu kolektivni agent, podvrste su korporativno tijelo i obitelj. Hijerarhijski odnos nam je pokazao da obitelj i korporativno tijelo nasljeđuju svojstva kolektivnog agenta koji nasljeđuje svojstva agenta odnosno jedinice opisa što je osnovna karakteristika hijerarhijskog modeliranja, nasljeđivanjem svojstva. Za domenu pojavni oblik odredila se nomenklatura primjerice „kampo:P40004 kampo:C10004 ima glavni stvarni naslov“. Svaka RDF rečenica treba imati URI za domenu i predikat odnosno svojstvo. Svaki element može stajati zasebno, oblikuje se prema pravilima Pravilnika i on će vrijediti u bilo kojoj aplikaciji jer je jednoznačno definiran kao zasebni podatak. Iskazivanje elemenata Pravilnika u ontologiji su iskazani tako da su entiteti iskazani kao klase ontologije, atributi kao svojstva ontologije i odnosi među entitetima kao odnosi ontologije. Ontologija uključuje nomenklaturu odnosno IRI klasa i svojstava, definicije elemenata, hijerarhijsku strukturu te obrnute odnose među elementima. Na ontologiji je radila Tehnička grupa za izradu i održavanje ontologije Pravilnika. Ontologija Pravilnika koristi se kao standard za Pravilnik za katalogizaciju, inventarizaciju, dokumentaciju itd., izradu aplikacijskih profila, prikaz podataka krajnjim korisnicima. Ontologija je standard za objavljivanje podataka za opis građe Pravilnika kao povezanih otvorenih podataka u semantičkom webu.

Radionica „Likovna građa“ održana pod vodstvom više kustosice Ivane Gržine i izv. prof. dr. sc. Gorana Zlodi. Pravilnik standardizira sadržaj podataka. Standardizacija sadržaja podataka određuje načine na koje se podaci trebaju unositi u određene podatkovne kategorije odnosno kojim redom, sintaksom, kako bi se osigurala konzistentnost podataka. Oni obuhvaćaju kataložna pravila. Primjerice RDA u knjižnicama, ISAD (G) u arhivima te CCO u muzejima. Pravilnik dopunjuje i razrađuje postojeće međunarodne i nacionalne norme za arhivsko gradivo, muzejske predmete te knjižničnu građu. Pravilnik je standard sadržaja, nacionalna implementacija međunarodnih normi te najnovije ontologija kao zajednički jezik informacijskim sustavima. Kod jedinica građe čiji sadržaj čini jedinstvo s fizičkim oblikom, kao kod likovne građe, aspekti se u načelu podudaraju, ali ih je moguće razlučiti za potrebe određenog informacijskog sustava. Stvarni prikaz jedinice

građe, preuzima podatke onako kako se nalaze na samoj publikaciji. Kod identifikacije jedinice građe, primjerice na djelu Piera Francesco Florentina, Bogorodica s malim Isusom i dva anđela, usvojeni naslov se prepisao onako kako je na publikaciji „Bogorodica s Djetetom dva kerubina“. Identifikator djela jest inventarna oznaka muzejskog predmeta, u ovome primjeru „SG-50“. Tematika i sadržaj jedinice građe, konkretno odnosi se na opis slike. Materijalni opis navodi opseg, dimenzije, materijal podloge te materijal nanosa. Na ovome primjeru, materijalni podloge je drvo, topola, a materijal nanosa tempera. Životni ciklus jedinice građe, u elemente dodatni natpisi i oznake navodi se potpuna transkripcija bilješke na talijanskom jeziku na papiru koji je do zadnjeg konzervatorsko-restauratorskog zahvata bio prilijepljen na poleđini slike. Za izvor podataka o konzervaciji i restauraciji navelo se izvješće o provedenim radovima na slici. Kod identifikacije i opisa agenta odnosno stvaratelja, za identifikatora osobe navela se brojčana oznaka koji je dodijeljen osobi u sustavu „Union List of Artist Names – ULAN“ te se na konkretnom primjeru navelo „ULAN 50001“084“. Identifikacija i opis mjesta na primjeru slike navelo se mjesto rođenja osobe, a za vrstu varijantnog imena mjesta navelo se ime na izvornom jeziku. Za identifikaciju i opis vremenskog raspona navelo se 15. stoljeće. Kod odnosa i napomena o odnosima među jedinicama opisa postoje posebni dodaci u Pravilniku koji obuhvaćaju različite vrste odnosa pobrojani u Pravilniku da se vide definicije odnosa. U napomeni o odnosu djela i djela, djelo je povezano s djelom Razglednica s reprodukcijom slike Bogorodica s Djetetom i dva kerubina. Razglednica je kulturno-povijesni dokument u kontekstu povijesti fotografije u umjetničkim muzejima.²⁵

²⁵ Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/pravilnik-za-opis-i-pristup-gradi-u-knjiznicama-arhivima-i-muzejima/> (2023-07-27)

4. PRIMJENA PRAVILNIKA U PRAKSI

Prikazat će se primjena novog kataložnog Pravilnika na staru građu, preuzet iz članka pod nazivom „Stara i rijetka tiskana i rukopisna građa“ autorice izv. prof. dr. sc. Marijane Tomić. Prvi primjer prikazat će katalogizaciju prema Pravilniku na primjeru opisa povijesne zbirke „13 matičnih knjiga Župnog ureda Žman“ prema prethodno navedenoj strukturi Pravilnika: identifikacija građe, sadržaj jedinice građe, tematika i sadržaj jedinice građe i ostala poglavlja strukture.

2 Identifikacija jedinice građe

2.1 Razina opisa: zbirka

2.2 Usvojeni naziv: rukopis

2.3 Vrsta medija: neposredovano

2.5 Oblik sadržaja: tekst

2.10 Usvojeni naslov djela: Matične knjige (Žman, Dugi otok) (1607.-1694.)

2.14 Napomena o usvojenom naslovu djela: Naslov je konstruiran prema sadržaju 13 privezanih matica iz Župnog ureda Žman, Dugi otok; izvor: Cvitanović, V. Popis glagoljskih kodeksa u zadarskoj nadbiskupiji. // Starine 47(1957), 200-203 (Žman, 155-167), [https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={\"pages\":\[4\],\"view\":\"info\"}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={\); note on their gathering: p. 203, no. 167

3 Sadržaj jedinice građe

3.1 Organizacija i raspored jedinice građe: Zbirka sadrži 13 matičnih knjiga krštenih, krizmanih, vjenčanih i umrlih te jednu matičnu knjigu stanja duša rasporedom koji je odredio predstavnik Austrijske administracije za Dalmaciju 1827. Ne može se jasno utvrditi redoslijed matica obzirom na kronološku podjelu i unutar nje vrsti matice. Matice su uvezane i obrojčane od 1 do 522. “Na hrptu su svi snopići matice pričvršćeni kožnatom vrpcom. Zato su se i svi snopići mogli sačuvati” u: Cvitanović, V. Popis glagoljskih kodeksa u zadarskoj nadbiskupiji. // Starine 47(1957), 200-203 (Žman, 155-167), [https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={\"pages\":\[4\],\"view\":\"info\"}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={\)

3.5 Jezik: hrvatski

3.7 Pismo: kurzivna glagoljica

3.8 Napomena o pismu: kurzivna glagoljica sjevernodalmatinskog tipa

4 Tematika jedinice građe

4.1 Opis ili sažetak: Zbirka sadrži imena i prezimena krštenih, krizmanih, vjenčanih i umrlih te imena i prezimena popisa stanovništva, tj. stanja duša mjesta Žman na Dugom otoku od 1607. do 1694. na hrvatskoj kurzivnoj glagoljici sjevernodalmatinskog tipa

4.2 Ključne riječi: Austrijska vojna uprava, Zadar, 1607-1694

4.4 Područje: A.4.2.3. - Županijska, oblasna i okružna uprava

4.5 Oblik ili žanr: matične knjige

1. Opseg: 13 svezaka (522 str.)

5.3 Napomena o opsegu: Opseg zbirke preuzet iz: Cvitanović, V. Popis glagoljskih kodeksa u zadarskoj nadbiskupiji. // Starine 47(1957), 200-203 (Žman, 155-167), [https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={%22pages%22:\[4\],%22view%22:%22info%22}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={%22pages%22:[4],%22view%22:%22info%22}); napomena o uvezu: str. 203, br. 167. Stranice su obrojčane rukom, uglavnom u gornjem srednjem dijelu stranice

5.3 Materijalni nositelj: list

5.5 Dimenzije: različite dimenzije

5.6 Napomena o dimenzijama: Dimenzije privezanih matica različite: 200/300 x 98/156 mm

5.9 Materijal podloge: papir

5.10 Materijal nanosa: tinta

5.13 Napomena o materijalu i tehnici: Papir sadrži vodene znakove. „Svi snopići matice pričvršćeni kožnatom vrpcom.” u: Cvitanović, V. Popis glagoljskih kodeksa u zadarskoj nadbiskupiji. // Starine 47(1957), 203, br. 167, [https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={%22pages%22:\[4\],%22view%22:%22info%22}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={%22pages%22:[4],%22view%22:%22info%22})

6 Dostupnost i uporaba jedinice građe

6.3 Dostupnost: Izvornici nisu dostupni

6.10 Dopunski izvori jedinice građe: Glagoljska matica vjenčanih u Žmanu od god. 1668.-1799. Nije privezana u zbirku; dostupna na signaturi: HR-AZDN-43-Zbirka matičnih knjiga i parica matičnih knjiga Zadarske nadbiskupije: Žman, MKV 1668. – 1799.

7 Vremenski ciklus jedinice građe

7.1 Povod nastanka: „Visto e consistente in pagine N.ro 522. Zara li 26 9bre 1827. Dall' I. Reg(i)o Capitanato Circolare' Potpis nečitljiv i austrijski grb na crvenom pečatnom vosku – na latinskom jeziku.” u: Cvitanović, V. Popis glagoljskih kodeksa u zadarskoj nadbiskupiji. // Starine 47(1957), 203, br. 167, [https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={%22pages%22:\[4\],%22view%22:%22info%22}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={%22pages%22:[4],%22view%22:%22info%22})

7.2 Način nabave, preuzimanja ili predaje: Pojedini svesci doneseni iz Župnog ureda Žman u Arhiv Zadarske nadbiskupije

7.3 Plan sređivanja: Matice privezane i obrojčane od 1 do 522

7.6 Promjene vlasništva: Prijenosom u Arhiv Zadarske nadbiskupije rukopis ostaje vlasništvo Župnog ureda Žman

8 Identifikacija i opis agenta

8.1 Vrsta agenta: korporativno tijelo

8.18 Vrsta kolektivnog agenta: vojna regionalna uprava

8.20 Usvojeno ime kolektivnog agenta: Imperial Regio Capitanato circolare (Zadar)

8.21 Vrsta usvojenog imena kolektivnog agenta: službeno ime

8.22 Usvojeni oblik imena kolektivnog agenta: Imperial Regio Capitanato circolare

8.23 Razlikovno obilježje kolektivnog agenta: (Zadar)

8.25 Varijantno ime kolektivnog agenta: I. Regio Capitanato Circolare (Zara)

8.26 Vrsta varijantnog imena kolektivnog agenta: skraćeno ime

8.28 Napomena o varijantnom imenu kolektivnog agenta: Povijesno ime zabilježeno u: Glagoljska matica umrlih, 1607.-1612., HR-ADZN-43-Zbirka matičnih knjiga i parica matičnih knjiga Zadarske nadbiskupije: Žman, MKM 1607. – 1612., str. 522

8.29 Djelatnost kolektivnog agenta: administrativni poslovi

8.30 Razdoblje djelovanja kolektivnog agenta: 1814-1918

8.31 Jezik kolektivnog agenta: talijanski

8.32 Povijest kolektivnog agenta: Vlada u Dalmaciji za vrijeme druge Austrijske uprave, 1814-1918

9 Identifikacija i opis mjesta

9.1 Vrsta mjesta: grad

9.3 Usvojeno ime mjesta: Zadar

9.4 Vrsta usvojenog imena mjesta: suvremeno ime

9.8 Varijantno ime mjesta: Zara

10 Identifikacija i raspon vremenskog raspona:

10.x Vrsta vremenskog raspona: početna godina

10.y Datum: 1827

Drugi primjer koji će također prikazati katalogizaciju prema Pravilniku jest glagoljski rukopis „Libar od martvih“ prema prethodno navedenoj strukturi Pravilnika: identifikacija građe, sadržaj jedinice građe, tematika i sadržaj jedinice građe i ostala poglavlja strukture.

1 Stvarni prikaz jedinice građe

1.1 Stvarni prikaz: Libar od martvih // Mortuorum de Asmano

1.2 Napomena o stvarnom prikazu: Naslovi pisani glagoljicom i latinicom (istim rukopisom kao i tekst?) preuzeti s prednje strane korica

1.4 Podatak o stvarnom naslovu: Libar od martvih // Mortuorum de Asmano

1.5 Glavni stvarni naslov: Libar od martvih

1.6 Usporedni stvarni naslov: Mortuorum de Asmano

1.10 Napomena o stvarnom naslovu: Naslovi pisani glagoljicom i latinicom (istim rukopisom kao i tekst?) preuzeti s prednje strane korica

2 Identifikacija jedinice građe

2.1 Razina opisa: pojedinačna jedinica građe

2.2 Usvojeni naziv: rukopis

2.3 Vrsta medija: neposredovano

2.5 Oblik sadržaja: tekst

2.10. Usvojeni naslov djela: Matična knjiga umrlih (Žman) (1650.-1668.)

2.14 Napomena o usvojenom naslovu djela: Djelo navedeno pod naslovima: Glagoljska matica umrlih u Žmanu od god. 1650.-1668. u: Cvitanović, V. Popis glagoljskih kodeksa u zadarskoj nadbiskupiji. // Starine 47(1957), 201, br. 160, [https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={%22pa_ges%22:\[4\],%22view%22:%22info%22}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={%22pa_ges%22:[4],%22view%22:%22info%22}); Glagoljska matica umrlih 1650.- 1668. u: Kero, P. Popis glagoljskih kodeksa Zadarske nadbiskupije. Zadar, 2015. Str. 135; Žman // Knjiga umrlih // 1650 - 1668., naslov pisan suvremenom latinicom na poleđini izvornih korica

2.15 Varijantni naslov djela: Glagoljska matica umrlih u Žmanu od god. 1650.-1668.

2.15 Varijantni naslov djela: Glagoljska matica umrlih 1650.-1668.

2.15 Varijantni naslov djela: Žman // Knjiga umrlih // 1650 - 1668.

2.14 Napomena o usvojenom naslovu djela: Varijantni naslov preuzet s poleđine prednje korice, zabilježen suvremenim jezikom i latinicom nakon stvaranja rukopisa

2.8 Identifikator djela: HR-AZDN-43-Zbirka matičnih knjiga i parica matičnih knjiga Zadarske nadbiskupije: Žman, MKM 1650. – 1668.

2.9 Napomena o identifikatoru djela: Matična knjiga je dio zbirke glagoljskih rukopisa Zadarske nadbiskupije koje je sakupio don Pavao Kero

2.26 Identifikator primjerka: 6 (broj priveza u zbirci, 1827.-1980-ih)

3 Sadržaj jedinice građe

3.5 Jezik: hrvatski

3.7 Pismo: kurzivna glagoljica

3.8 Napomena o pismu: Kurzivna glagoljica sjevernodalmatinskog tipa: „Sva je ispisana kurzivnom glagoljicom od ondašnjih parohijana u Žmanu. [...] Neki put glagoljsko slovo „št“ označuje slovo „c“. Na pr. „Marišta“ mjesto Marica“, u: Cvitanović, V. Popis glagoljskih kodeksa u zadarskoj nadbiskupiji. // Starine 47(1957), 201, br. 160, [https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiii.v.a&id=177251&tify={\"p ages\":\[4\],\"view\":'info\"}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiii.v.a&id=177251&tify={\). Pismo čitljivo

4 Tematika jedinice građe

4.2 Ključne riječi: Žman, 1650-1668

4.4 Područje: A.4.2.3. - Županijska, oblasna i okružna uprava

4.5 Oblik ili žanr: matična knjiga umrlih

5 Materijalni opis jedinice građe

5.1 Opseg: 1 + 24 + i str

2. Napomena o opsegu: Kolacija: I12. Broj stranica konstruiran prema kodikološkim pravilima. Stranice su obrojčane 229-252, uglavnom u gornjem srednjem dijelu teksta, a slijedom privezanih matica iz 1827.: „Visto e consistente in pagine N.ro 522. Zara li 26 9bre 1827. Dall' I. Reg(i)o Capitanato Circolare“ u: Cvitanović, V. Popis glagoljskih kodeksa u zadarskoj nadbiskupiji. // Starine 47(1957), 203, br. 167, [https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiii.v.a&id=177251&tify={\"pages\":\[4\],\"vie w\":'info\"}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiii.v.a&id=177251&tify={\). Prazne stranice 244-252

5.3 Materijalni nositelj: list

5.5 Dimenzije: 295 x 115 mm

5.6 Napomena o dimenzijama: Dimenzije restauriranog rukopisa. Dimenzije izvornog rukopisa: 284 x 101 mm zabilježene u: Cvitanović, V. Popis glagoljskih kodeksa u zadarskoj nadbiskupiji. // Starine 47(1957), 201, br. 160, [https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiii.v.a&id=177251&tify={\"pages\":\[4\],\"vie w\":'info\"}](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiii.v.a&id=177251&tify={\)

5.9 Materijal podloge: papir

5.10 Materijal nanosa: tinta

5.12 Napomena o materijalu i tehnici: Papir sadrži vodeni znak. Izvorni kartonski uvez zadržan, iznova uvezeno u umjetno platno (sintetsko) tokom konzervatorsko-restauratorskog postupka izvedenog u Laboratoriju za konzervaciju i restauraciju Hrvatskog državnog 12/11/2020 arhiva u Zagrebu 1980-ih godina

6 Dostupnost i uporaba jedinice građe

6.3 Dostupnost: Izvornik dostupan u Arhivu Zadarske nadbiskupije uz prethodnu najavu. Elektronička inačica dostupna za osobnu uporabu i istraživački rad

6.7 Uvjeti objavljivanja ili umnažanja: Reproduciranje zabranjeno. Izrada digitalnih reprodukcija na zahtjev

6.8 Podatak o reprodukciji: Digitalizirano u sklopu projekta „Digitalizacija, bibliografska obrada i istraživanje tekstova zadarsko-šibenskog područja iz razdoblja do kraja 19. st. pisanih glagoljicom, bosančicom i latinicom“ Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, Hrvatska i Vestigia institut za istraživanje rukopisa Sveučilišta u Grazu, Austrija. Digitalna reprodukcija primjerka pod naslovom „Glagoljska matica umrlih 1650. – 1668.“ ima oznaku Žman_74.12, <https://pisanabastina.unizd.hr/>

7 Vremenski ciklus jedinice građe

7.2 Način nabave, preuzimanja ili predaje: Doneseno iz Župnog ureda Žman u Arhiv Zadarske nadbiskupije

7.6 Promjena vlasništva: Prijenosom u Arhiv Zadarske nadbiskupije rukopis ostaje vlasništvo Župnog ureda Žman

7.8 Konzervacija i restauracija: Konzervirano, restaurirano i uvezano u umjetnu tkaninu (sintetsku); izvorni uvez u karton odlično očuvan; knjižni blok odlično očuvan

7.11 Napomena o povijesti jedinice građe: Rukopis je 1827. predstavnik Austrijske uprave za Dalmaciju uvezao zajedno s 12 drugih rukopisa Župnog ureda Žman; stranice su bile obrojčane 1-522; “Na hrptu su svi snopići matice pričvršćeni kožnatom vrpcom. Zato su se i svi snopići mogli sačuvati”, u: Cvitanović, V. Popis glagoljskih kodeksa u zadarskoj nadbiskupiji. // Starine 47(1957), 203, br. 167, <https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=177251&tify={“pages”:4,“view”:“info”}>. Laboratorij za konzervaciju i restauraciju Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu 1980-ih godina razvezao je snopiće i zasebno iznova uvezao

8 Identifikacija i opis agenta

8.1 Vrsta agenta: korporativno tijelo

8.18 Vrsta kolektivnog agenta: župa

8.20 Usvojeno ime kolektivnog agenta: Župni ured (Žman)

8.21 Vrsta usvojenog imena kolektivnog agenta: službeno ime

8.22 Usvojeni oblik imena kolektivnog agenta: Župni ured

8.23 Razlikovno obilježje kolektivnog agenta: (Žman)

8.29 Djelatnost kolektivnog agenta: Poslovi župnog ureda

8.30 Razdoblje djelovanja kolektivnog agenta: 1607. –

8.31 Jezik kolektivnog agenta: hrvatski

8.32 Povijest kolektivnog agenta: Župni ured mjesta Žman na Dugom otoku smatra se da je uspostavljen 1607. kad se javljaju prvi zapisi u matičnim knjigama.

9 Identifikacija i opis mjesta

9.1 Vrsta mjesta: naselje

9.2 Identifikator mjesta: 3186375 GeoNames

9.3 Usvojeno ime mjesta: Žman

9.12 Geografski položaj mjesta: N 43°58'20" E 15°06'48"

10 Identifikacija i opis vremenskog raspona

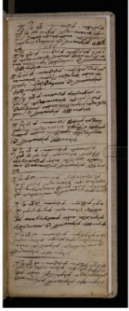
10.x Vrsta vremenskog raspona: raspon godina

10.y Datum(i) : 1650. - 1668.²⁶



Slika 1. Fotografija župnog ureda Žman²⁷

Matična knjiga umrlih

	<i>Jezik</i> hrv = hrvatski • lat = latinski
<i>Zemlja izdavanja</i>	HR = Hrvatska
<i>Materijal podloge</i>	a = papir, poćenito
<i>Vodeni znak</i>	1 = papir sadrži vodeni znak
<i>Materijal uveza</i>	e = umjetna tkanina • f = karton
<i>Vrsta uveza</i>	k = restaurirani originalni uvez
<i>Privez</i>	0 = pojedinačna jedinica
<i>Očuvanost primjerka - uvez</i>	a = odlično očuvan
<i>Očuvanost primjerka - knjižni blok</i>	a = odlično očuvan
<i>Naslov</i>	Matična knjiga umrlih
<i>Mjesto izdavanja/proizv odnje</i>	Žman
<i>Nakladnik/proizvodač</i>	Župni ured Žman
<i>Raspon godina izdavanja/proizv odnje</i>	1650. - 1668.[indg]
<i>Opseg</i>	1 + 24 + i str.
<i>Dimenzije</i>	295 x 115 mm

Slika 2. Fotografija prikaza glagoljskog rukopisa „Libar od martvih“ u katalogu²⁸

²⁶ Usp. Tomić, Marijana. Stara i rijetka tiskana i rukopisna građa, 11.12.2020. URL: https://www.kam.hr/wp-content/uploads/2020/12/CSSU_Tomic_2020.pdf (2023-07-25)

²⁷ Usp. Župe i bekanati zadarske nadbiskupije. URL: <https://zupe.zadarskanadbiskupija.hr/>

²⁸ Usp. Pisana Baština. URL: <https://pisanabastina.unizd.hr/>

5. ZAKLJUČAK

Pravilnik jasno ukazuje na njegovu ključnu ulogu u ustanovama koje čuvaju i pružaju pristup kulturnom nasljeđu. Pravilnik za opis i pristup građi predstavlja temeljni dokument koji usmjerava procese opisa, odnosno katalogizacije građe i omogućava korisnicima učinkovit pristup informacijama. Kroz ovaj rad, ističe se važnost standardiziranih pristupa za organizaciju građe u knjižnicama, arhivima i muzejima, kako bi se omogućio lakši pristup korisnicima i očuvala kulturna baština za buduće generacije. Pravilnik ne samo da definira osnovne smjernice za opisivanje i pristup građi, već i podržava univerzalnost i interoperabilnost podataka među različitim institucijama. Osim toga, Pravilnik bi trebao doprinijeti boljoj organizaciji građe, smanjenju dupliciranja rada, učinkovitijem upravljanju resursima i poboljšanju korisničkog iskustva. Kroz ovaj rad, postalo je očigledno da je usklađivanje sa standardima Pravilnika ključno za očuvanje kulturne raznolikosti i omogućavanje međunarodnog i nacionalnog pristupa informacijama. Zaključujemo da Pravilnik instrument potiče učinkovito upravljanje kulturnim nasljeđem. Njegova buduća implementacija trebala bi omogućiti precizno dokumentiranje i organizaciju građe, olakšati istraživanje i pristup informacijama korisnicima te pružiti temelj za dalji razvoj u oblasti upravljanja informacijama i kulturne baštine.

6. POPIS LITERATURE

Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/pravilnik-za-opis-i-pristup-gradi-u-knjiznicama-arhivima-i-muzejima/> (2023-07-27)

Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. Zagreb : Hrvatski državni arhiv : Muzejski dokumentacijski centar : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2021. URL: <https://pravilnik.kam.hr> (2023-07-22)

Pisana Baština. URL: <https://pisanabastina.unizd.hr/> (2023-08-22)

Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik/> (2023-07-22)

Tomić, Marijana. Stara i rijetka tiskana i rukopisna građa, 11.12.2020. URL: https://www.kam.hr/wp-content/uploads/2020/12/CSSU_Tomic_2020.pdf (2023-07-25)

Vukadin, Ana. Novi pravilnik za katalogizaciju u kontekstu međunarodnih načela i standarda. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 59, ½(2016), str. 49-71.

Vukadin Ana, Willer Mirna. Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima: novi hrvatski kataložni pravilnik. // Knjižnica, 63,3(2019), str. 13-41.

Vukadin, Ana. Uvod u Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima, 21. rujna 2023. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara. URL: <https://connect.srce.hr/pyo8x14p5ow7/> (22.7.2023.)

Župe i bekanati zadarske nadbiskupije. URL: <https://zupe.zadarskanadbiskupija.hr/> (2023-08-22)